

Oredništvo in upravnništvo:
Kongresni trg št. 19.
Rokopisi se ne vračajo.
Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.
Za odgovor znamka 15 vin.
Izhaja vsako soboto.

JUGOSLOVAN

Naročnina:

na leto K 8—
pol leta " 4—
četrt leta " 2—

Posamezna številka 20 v.

Inserati po dogovoru.

Štev. 15.

V Ljubljani, v soboto 16. februarja.

Leto 1918.

Enakopravnost.

Lansko leto začetkom novembra so imeli jugoslovanski visokoolci na Dunaju sestanek, na katerem so govorili o bodoči državi. Na vrsto je prišlo tudi vprašanje, kakšne naj bodo jezikovne razmere v Jugoslaviji. Nekdo nas je vprašal, kaj mislimo o tem. Rekli smo, da je najprej treba ugotoviti gospodarske razmere, potem pridejo na vrsto šele jezikovne, da so te drugovrstnega pomena. Nekaj bo pa le treba ukreniti, vsaj razmišljati moramo začeti o tem. Oglasilo se bo sto in sto glasov, mislimo, da se bomo lahko pobotali na temelju popolne enakopravnosti. Šlo bo za dva jezika, za srbohrvatski in slovenski. Ta dva bo govorilo okoli 90% vseh prebivalcev. Manjšino bodo tvorili Italijani 5%, ter nekaj Nemcev in Madjarov 5%. Razmerje med Srbohrvati in Slovenci je pa 70:20. Torej nekako takole: 70, 20, 5, 5. Ze takrat smo rekli, da to razmerje kar izkiva k primerjanju narodnostnih določb v Švici, je pa dosti boljše, ker tvorita tam večino dva po mišljenju in jeziku tuja si naroda, Nemci in Francozi, pri nas pa ne. Ureditev enakopravnosti po vzoru Švice bi bili naši državniki v Avstriji lahko že davno študirali, če bi jim sploh bilo kaj na tem. Seveda je v Avstriji vsled večjega števila narodov izpeljava enakopravnosti dosti težja, a vsaj študirali naj bi bili in pokazali dobro voljo. Torej, kako je v Švici!

Kljub temu, da živijo v Švici štiri narodnosti, ne poznajo tam narodnostnega boja. Nemce je 71,5%, Francozov 21,5, Italijanov 5,5, Retoromanov 1,5%. Od 22 kantonov je večina enojezična, samo štirje ne; nemško-francoski so Bern, Freiburg, in Wallis, v Graubündenu pa govorijo nemško, retoromansko in italijanško. V enojezičnih kantonih je kantonski jezik tudi uradni; če pa pride v nemškem kantonu Francoz pred sodišče, si pomagajo navadno s prestavo itd. Če zahteva v Curihu vozni listek francosko, ti ga dajo brez vsakega zmerjanja ravnotako kakor v Ženevi na nemško zahtevo. Pri nas te pa zaprejo, če na slovenskem Koroskem ne govoriš nemško.

V mešanih kantonih so vsi tamošnji jeziki tudi uradni; vsaka občina si sama določi svoj uradni jezik, ta je obenem jezik nižjih instanc. V višjih instancah se pri sodišču obravnava nemško in francosko, v Graubündenu sicer samo nemško, a drugim se vse prestavi.

V kantonalnem parlamentu ali velikem svetu se vsaka narodnost lahko poslužuje svojega jezika, če kdo kakoga govora ne razume, lahko zahteva prestavo. Postave, odloki itd. se razglasa v raznih jezikih kantona, v občini pa samo v njenem jeziku. V šolah je učni jezik jezik občine; manjšinske šole vzdržuje manjšina sama, podpirajo jih tudi večkrat občine in kantoni. Naj bi pa pri nas na Koroskem zahtevala kaka zasebna slovenska šola podpore dež odobrali Drugi kantonalni jezik je pa v šolah večinoma vsaj učni predmet.

Leta 1848 so določili tudi jezik osrednjih uradov za celo Švico. Nemško, francosko in laško, so narodni jeziki. V teh morajo razglasiti vse postave; retoromanski sicer ni narodni jezik, a najvažnejše postave morajo iziti tudi v njem. V skupnem švicarskem parlamentu so vsi trije narodni jeziki enakopravni, vsak poslanec govori lahko nemško, francosko ali pa laško, v njegovem jeziku se sestavi tudi stenografski zapisnik. Kdor ne razume, lahko zahteva prestavo; torej tako kakor v kantonih. Vsi nagovori predsednika itd. morajo biti prestavljeni. V najvišjem sodnem dvoru morajo biti zastopane vse tri narodnosti, torej tudi Italijani, ki tvorijo v Švici ravno toliko odstotkov kakor Slovenci v Avstriji. Sedaj pa primerjajmo pravice Slovencev! Pa tvorijo na Koroskem eno četrtino prebivalstva, na Štajerskem eno tretjino, na Kranjskem pa 95%. Zvezno sodišče obravnava sicer samo nemško in francosko; če pa kdo poda vlogo v italijanskem jeziku, se mu prestavi; odgovor pa dobi v italijanski.

Splošno opazimo, da se predvsem obravnava v nemškem in francoskem jeziku, a ta dva štejeta pa tudi 93% vse švicarskih prebivalcev. Ostalih 7% pa ima vendar svoje popolne pravice in italijansčina je celo narodni jezik. Seveda je Švica tako majhna, da razume vsak Švicar vsaj malo nemško in francosko; pomagal je tudi tujski promet. Zato ni Švicar tako natančen in se rad posluži tudi tuje jezika; to pa le zato, ker ve, da njegov jezik ni v nevarnosti. Učenje tuje jezika smatra Švicar za blagoslov, ne za nesrečo, ker mu ga nihče ne vtiljuje in ker ga potem tuji jezik ne raznarodi kakor se to dogaja pri nas.

Velikanska olajšava za jezikovno izenačenje je zlasti velika samostojnost ali avtonomija kantonov in občin. Samostojnost napove boj centralizmu; s centralizmom je zvezana birokracija, ki najraje plava v samih zunanostih in nima smisla za narod in njegovo življenje. Švica ne pozna grde uradniške birokracije, zato tudi nima pravega smisla za take jezikovne dobrote kakor jih imamo mi. Uradniki so domači, voljeni in nastavljeni od ljudstva, samostojnost občin in kantonov ne dovoli naseljevanja in vsiljevanja tujerodnih elementov. Če bi imela v Švici kaka narodnost preveč uradniškega materiala, ga ne more nikamor vsiljati, ker voli uradnike ljudstvo samo, ker so domači. Glavni pogoj jezikovne enakopravnosti je torej samostojnost, vpeljana tudi v najmanjših upravnih enotah, v občinah. Pa imenujejo pri nas vsakega takega, ki je za samostojnost, veleizdajca. Ko vendar ravno najbolj prosti narodi skupno domovino najbolj ljubijo! Noben nemški Švicar ni za Nemčijo, noben švicarski Francoz za Francijo, noben Italijan v kantonu Tessin za Italijo! Zakaj ne? Zato, ker jim da skupna domovina Švica vse, kar hočejo, posebno pa prostost. Le prostost vzbudi vse sile, le ona nam da veselje do življenja. Zato so tam vsi res samo navdušeni Švicarji in samo Švicarji nič drugega. Ali pa pogledjmo Unijo! Toliko držav in tako mocna enota! Zadovoljnost in sreča sta doma le tam, kjer vlada enakopravnost. Očitanje veleizdajstva, če smo za prostost narodov, bomo prav lahko prenesli.

Vsi pravi dobrotniki človeštva so za najdalekosežnejšo avtonomijo. Le nobenega vsiljevanja! Fridrik II. je rekel: pustimo, naj se vsak izveleca, kakor se sam hoče; pustil je vsem popolno versko svobodo. To njegovo načelo vlada danes v narodnem oziru v Švici. Napoleon III. je skoval nauk o samoodločbi narodov. Njegov nauk je pretvoril Evropo, ustvaril je Nemčijo in Italijo, ustvarja danes Ukrajino in Poljsko in bo ustvaril Jugoslavijo. Ta nauk bo v Jugoslaviji odstranil centralizem, vsak absolutizem, vsako tlačanje, ustvaril bo popolno enakopravnost tudi v jezikovnem oziru. Pri nas bomo samo Jugoslavo kakor so v Švici samo Švicarji, a posamezni deli bodo prosti. Za to se moramo vedno boriti, to moramo vedno upoštevati; predvsem pa še v Jugoslaviji, ki se bo vendar iz prostosti rodila. Toliko v odgovor našim prijateljem na Dunaju.

Zemljepisna lega.

Ko je Abraham peljal svoje pastirje v Palestino, gotovo ni vedel, v kako važno pokrajino bo prišel. Tam so se vršili stiki med takrat kulturno najvišjimi stoječimi državama, med asirsko-babilonsko ter med egiptovsko. Važnost zemljepisne lege Palestine obstoji v tem, da posreduje stike med Azijo in Afriko; Palestina je važna, četudi je revna.

Grk je kupal žito na južnem Ruskem. Konkurenti so mu zaprl pot skozi Dardanele in Bospor, šel je nad nje, tako nastane trojanska vojska. Ravnotako je zaprl Spartancu Ateno pot skozi Dardanele, ker je hotel, da bi Atenec kupal žito pri njemu, seveda dražje; tako nastane peloponeška vojska. Anglež je hotel dobiti žito skozi Dardanele, Rus ga je hotel tam skozi prodati, branita jima Turek in njegov varuh Nemeč, ki hoče ravno

tam v deželo svojih sanj, v Mezopotanijo: eden vzrokov sedanje svetovne vojske.

Grk gleda s svojo obalo in svojimi otoki proti vzhodu, Rimljan pa proti zapadu, obročata si hrbet. Ko pa postane svet za dve taki narodnosti premajhen, se ozreta na svojih sedežih, vidita se in se zgrabita; bitke pri Draču. Akciju itd. so bitke med vzhodom in zahodom, vidi se važnost krajev okoli trantske ožine. Zato se vrši pozneje tam bitka pri Lepantu, med vzhodnimi Turki in zahodnimi Španci, Angleži se polastijo jonskih otokov, Italijani sedaj Valone.

Sredozemsko morje delimo v dva dela, loči ju črta med Sicilijo in Afriko. Tam nastane Kartagina in trguje na obe strani. Rim postaja gospodar Sredozemskega morja, ne more trpeti sovladarja, nastanejo punske vojske. Kartagina sicer zaenkrat izgine, a važnost lege jo zopet vzbudi; sedaj je tam Tunis in Bizerta, blizu pa še angleška Malta. Tokega pomena je zemljepisna lega onih krajev tam doli. Mesina se vsled svoje lege po vsakem potresu nanovo dvigne. Sues in Gibraltar vsakdo pozna, ravnotako Perim in Aden pri izstopu iz Rdečega morja v Indik.

Tam, kjer prihajamo iz severne Francoske na južno, se svet zniža, na obeh straneh je gričevje; nastanejo vrata, v katerih pobijejo Franki Arabce, Evropa Azijo.

Tam, kjer sili nemško gričevje najbolj proti severozahodu, proti morju, se nižina od obeh strani zoži, nastane ne posebno širok prehod med Francijo in Nemčijo, in tam v Belgiji je že od nekdaj eno najglavnejših bojišč sveta; spomnimo samo na Ludovika XIV., na Waterloo in sedanje boje.

Kjer gredo vzhodne Alpe najbolj proti jugu, ob Gardskem jezeru in ob izstopu Adije v padsko nižino, tam jim ponuja od juga gori roko močvirje ob Padu, ostane le ozek pas med obema ovirama. Vse armade morajo tod mimo, se tukaj srečajo; imena Verona, Mantova, Solferino, Kustoca nam pričajo o važnosti glavnega severoitalijanskega bojišča.

Donavska cesta se sreča z veliko prometno cesto med severozahodom in jugozapadom v dunajskem kotlu, spomnimo se na letnice 1529, 1683, 1809.

Ural se približa Kaspiškemu jezeru v takozvanih Kaspiških vratih. Nikjer druge niso mogle navaliiti mongolske konjeniške čete na Evropo, tam skozi so prihajale. Ta vrata so povzročila n. pr., da so nad 250 let Rusom gospodovali Mongoli, posledice se vidijo še danes.

Tam pa, kjer pošilja Sredozemsko morje potom Adrije svoje vplive najdalje in najgloblje proti terenu in se mu bliža od severa druga kultura, tam, kjer si podata roko vzhod in zahod Evrope, ena najvažnejših točk na zemlji, je domovina Jugoslavo v nov. Nešteti narodi so šli tod mimo, Kelti, Grki, Italiki, Huni, Goti, Langobardi i. dr., naširali so tu skozi križarji, približevali se in deloma dosegli te kraje Turki; Napoleon je vedel izredno ugodno lego naše domovine še posebno ceniti, napravil je tukaj kot na posebno važni točki predstražo svojega imperija. Srečni smo zaraditega in nesrečni obenem. Nesrečni, ker se hočejo polakomniti zemlje sosedje od prvega do zadnjega: pot do Adrije in pa gospodstvo ob njej; srečni pa, ker vemo, kaj imamo, ker znamo to ceniti in se zavedamo, da nas že samo ta važna zemljepisna lega med različni kulturami med severom in jugom, vzhodom in zapadom usposobi do največjega udejstvovanja telesnih in duševnih sil.

Izjavite se za deklaracijo!

pregled v čas. To, kar mi sicer tudi čutimo, pa bi jedljali, ako bi bilo treba povedati, to povedo te „Podobe“. Zdjaj ko so izšle zbrane v knjigi in urejene po notranji sorodnosti, je njih vtis še močnejši. Ne vem, kako se drugim godi, a mene zgrabi vsaka teh „Podob“ z neubežno silo; tudi pri listi, ki je najbolj osebna, „Vrzdeneč“, sem si na them priznal: „Nekaj podobnega si doživel tudi ti!“ Seveda, prav lahko čtivo te „Podobe“ niso; treba je neprestano misliti, kam meri celotna „Podoba“ in kaj pomeni vsak odstavek, vsaka beseda. Cankarjeve „Podobe“ čitati je — resno duševno delo. Ob gotovih časih bo naše srce še posebno vzprejemljivo za-nje. Tako n. pr. zdaj v postu ne pozabi čitati „Četrte postaje“, za veliki petek prav gotovo odpr njegov „Tretjo uro“ in za velikonočno nedeljo „Veliko mašo“.

je urednik na prvi strani („Francišku Lampetu“) začrtal v lapidarnih besedah program Dom in Sveta. „Umetnost je živ organ življenja... Dom in Svet je — če ne popolna — vsaj dovolj verna slika sodobnega slovenstva... Umetnost je le toliko vredna, kolikor življenju služi... Za urednikom je o potrebi „nove orientacije“ pri Dom in Svetu v isti številki poprijel besedo Finžgar („Dominstvo“): besede gotovo vsem sodružnikom in čitateljem iz srca govorjene! — Še obširnejše je izpregovoril o novoorientiranem Dom in Svetovem programu — istotako v prvi številki — dr. Iv. Grafenauer („Jeranov problem“ — in pozneje, str. 183 ml.: „Vprašanje preteklosti in sedanjosti“). Zdjaj, ob koncu letnika lahko z vsjo prepričanostjo zatrdimo: Dom in Svet se je po napovedanem programu vestno ravnal: „v tej srčni stiski našega naroda in dušni onemoglosti človeštva je z besedo, ki mu je bila dana, oznanjal osvobujočo moč resnice božje in veselo prostost krščanskega pravnega zakona“.

Da je bil letošnji Dom in Svet živ organ življenja, nam pričajo pred vsem tle leposlovni spisi: „Prerokbe zore“, sp. Fr. S. Finžgar (izšel je zaradi posebnih razmer samo začetek), v št. 7—12 pa istega: „Kronika gospoda Urbana“, katero smo s slastjo požirali, čitajoč s strahom in grozo, kaj je morala naša uboga domovina že vse pretrpeti. — Nedosežno lepe so Ivana Cankarja Podobe iz sanj: Iz dna, Ogledalo, Strah, Maj, Ranjenci, Ugasle luči, V poletnem solncu, Tretja ura, Vrzdeneč, Pobratimi, Draka in lastovica, Velika masa. Izrazil g nus, ki se nam vzbuja v teh časih strasti, ki so se razpalile, neizmerno žalost našo, ko propada vse, kar je lepega in zdravega, obenem pa tudi pogum, ki ga vliva večno lepo solnce, vsega tega — menim — izraziti ni dano nikomur tako, kakor Ivanu Cankarju. Te podobe so pač „večnoveljavne“ in nam bistrijo

pregled v čas. To, kar mi sicer tudi čutimo, pa bi jedljali, ako bi bilo treba povedati, to povedo te „Podobe“. Zdjaj ko so izšle zbrane v knjigi in urejene po notranji sorodnosti, je njih vtis še močnejši. Ne vem, kako se drugim godi, a mene zgrabi vsaka teh „Podob“ z neubežno silo; tudi pri listi, ki je najbolj osebna, „Vrzdeneč“, sem si na them priznal: „Nekaj podobnega si doživel tudi ti!“ Seveda, prav lahko čtivo te „Podobe“ niso; treba je neprestano misliti, kam meri celotna „Podoba“ in kaj pomeni vsak odstavek, vsaka beseda. Cankarjeve „Podobe“ čitati je — resno duševno delo. Ob gotovih časih bo naše srce še posebno vzprejemljivo za-nje. Tako n. pr. zdaj v postu ne pozabi čitati „Četrte postaje“, za veliki petek prav gotovo odpr njegov „Tretjo uro“ in za velikonočno nedeljo „Veliko mašo“.

Tržaški Slovenci in jugoslovanska ideja

Ni mogoče opisati radostnega vtisa, ki ga je naredila na novo vzbujena jugoslovanska ideja na tržaško slovenstvo. Dva čina ostaneta z zlatimi črkami zapisana v zgodovini našega naroda: deklaracija in pa nastop ljubljanskega vladike.

Oba čina sta naravnost odrešilno vplivala. Le predstavite si naše stanje in skušajte se vanje živeti! Na eni strani zaznamujemo leto za letom velikanski kontigent našega življa, ki se potaplja v laškem morju; česar Lahji ne zmorejo, to dosegajo Nemci z nasilnim potujčevanjem; na drugi strani pa bratomorni boj v osrčju slovenstva.

Ni nas belelo dejstvo, da je narod v središču razprt v stranke, ne to, pač pa nas je neizkrkljivo bolelo, da so se za ta prepri trosile vse naše sile, dočim nastopajo že po naravi mogočni sovražniki složni združeno proti nam v svrhu, da uničijo zadnje ostanke našega, nekdanj tako močnega naroda.

Neznanska mora nas je vse k tlom tlačila, in mnogi so izgubili zadnje upanje. Lahko si mislite, kako nas je razveselilo, do vžičenja vzradostil nenadni in popolnoma nepričakovani preokret v vsej narodni politiki:

Slovenec, Srbi, Hrvat za uvijek brat!

Troje imen, ki jih vsak Tržčan s spoštovanjem izgovarja: Krek, Korošec, ki se jima pridružuje ime ljubljanskega vladike, ki je jugoslovansko idejo kronal. „To je naš Strossmeyer“, tako je šlo od ust do ust.

Zakaj se pa tržaški Slovenci radujemo jugoslovanske ideje in njenega uresničenja? Na tržaškem pokopališču se pokopljejo mrtlici na dva načina: ali posamezno mrtič za grob, so pa tudi takozvani skupni grobovi, ki sprejemajo po 50 in več mrtičev. Tak skupen, ogromen narodni grob se mi zdi Trst, dočim izgubljam drugod le posameznike, posamezne družine, izgubivamo v Trstu leto za letom na tisoče takih, ki so za narod umrli. Slovanski pritek iz Kranjske, Štajerske, Istre, Dalmacije je ogromen, je tak, da bi bil Trst v desetih letih popolnoma slovanski, ko bi se potujčevanje zaustavilo. Mi smo, ki množimo laški rod; mi smo krli za laško leto; mi ga obnovljamo in s tem varujemo propada; mi mu dajemo življenje.

Za nas ni pravice: tuja šola, tuji urad; na lastni zemlji smo brezpravni heloteje.

Kajpada je glavni vir vsega zla pomanjkanje šol; nedostaja nam ljudskih, smo brez gimnazije, brez realne, brez obrtne, brez pomorske šole. Mnog slovenski otrok je romal v laško šolo kot ljubeč otrok svoje matere in svojega jezika, dovršil pa jo je kot zrel — odpadnik.

En sam žalosten zgled! Poznal sem vdovo s tremi otroci. Ker ni imela nobene podpore in je prisluzila na mesec le 20 kron ter jih ni mogla spraviti niti k sorodnikom niti v kak slovenski zavod, sem bil primoran, da poskrbim za dva otroka mesta v laški sirotišnici sv. Jožefa. 1915 sta šli 8, oziroma 9 letni deklici v zavod. Danes mora mati z njima laški govoriti, če se hočejo razumeti! Na tisoče in tisoče naših smo za vedno izgubili.

Odprta rana, ki nam čedalje bolj krvavi, je: morje, morje. „Nekdanj bilo si slovansko“. Nekdanj in danes? Le malo obali, od Devina do Barkovelj, je še naše; povsod drugod nas je tujec potisnil od morja. Naša posestva prehajajo v tuje roke; naši so samo grobovi.

Ali razumete, Slovenci v sredini domovine, ali razumete sedaj naše veselje, našo radost v razglasitvi deklaracije? Ta novica je vplivala odrešilno; težke more smo se rešili, kamen se je odvalil od srca in v mnogih srčih je zopet zažarelo upanje. Dan deklaracije je bil za nas dan narodnega vstajanja.

V nas tržaških Slovenceh živi prepričanje, da nas more rešiti edino združena Jugoslavija, ki pomeni

LISTEK.

Dom in Svet.

Letnik 1917. — Uredil dr. Izidor Cankar.

[1] Danes, ko pišem te vrstice — kratek pregled čez baš zaključeni trideseti letnik Dom in Sveta — je prvi dan štiridesetdanskega posta: pepelnina sreda. Pred očmi mi je — z Gregorčičem — tisti rod, ki je prišel k pepeljenju poslednji, brez bleška in zlata, na licih „Je sled solza in ran“, a moj duh vidi danes tudi že zadnji dan 40 danskega posta: velikonoči! In med tema tečajema se giblje — tako se mi zdi — završeni letnik: naš narod v njega silnem trpljenju nam kaže, vse nesreče, ki so ga v preteklem letu zadele, so vestno zabeležene, toda jasno je čelo Dom in Svetovo: Delajmo, delajmo! — tako nam kliče — in Bog nam bo poslal solnce, ki bo naša potrla srea do roba napolnilo z velikonočno radostjo in bo seglo v grobove in jim dalo življenje, obzarilo bo blede lica, jih ozdravilo in pomladilo“. (Str. 254).

Z mladeniškim zanosom in upravičenim ponosom je pred enim letom „Dom in Svet“ nastopil svojo trideseto romanje po slovenski zemlji. Lepo je s prvo številko praznoval ta svoj častni jubilej. Za nekaj časa smo pozabili težkih časov sedanjosti ter se prijeto zamislili nazaj, v junaško dobo rojstva njegovega (Andrej Kalan: „Ustanovitelj Dom in Sveta“; V. Steska: „Pred rojstvom Dom in Sveta“; dr. Jan. Krek: „Dom in Svet živi“). — Krepko, kakor brod, ki ob izhodu iz pristanišča začne rezati brazdo valov,

Pregelj je zelo marljiv sodružnik Dom in Sveta. V sodobnost sodi njegova „Katastrofa“ (str. 258 ml): satira na poneumajevanje ljudi s kinom — v deželnem gledišču. Če se bo še klerikrat otvorilo, naj bi za uvod igrali „Katastrofo“!

Se nekaj leposlovja čitamo v tem Dom in Svetu, spisanega brez ozira na vojni čas. V 1. številki, ki je združila nekako vse bivše sodružnike, čitamo humoristično črtico dr. Detelje: kam zavede pretrpana dobrotla in popustljivost v šoli. Žal, da nam nobena poznejša številka več ne nudi zlatega humorja tega pisatelja. Zakaj ne? — Duševne boje mlade učiteljice Jelke, bivajoče na kmeth, nam riše J. Pahor („Pomlad“, v oni številki). — Hvaležni smo Ks. Mešku, da nam je napisal legende o sv. Francišku; ni dvoma, da so že blagodejno vplivale in bodo še. — Preglje v dramatični prizor „Berači“ nam predstavlja beraško zavist na božjih potih; presunljivo je dejstvo, kako zlorabljajo iz dobičkaželjnosti uboge otroke. Čuditi se moramo, kje avtor zajema, ker slika je resnici zelo blizu, in kaj naj rečemo o njegovih „Baladah v prozi“? Različno jih sodijo. Pisatelj govori o njih namenu, str. 328: Moje balade. Periodičen list ni srečno mesto za-nje: list človek prečita na en dušek, pri baladah bi moral pa premišljati, pri vsaki posebej. Torej sodijo v posebno knjigo. — Istega pisatelja rapsodija: Od Kranja do Brezlj uvaja novo vrsto kramljajoče poezije, nekakšne sermons starega Horacija. Vse — je bilo teh misli, da je zanimiva. „Rapsodova zahvalna molitev“ je lep kos avtobiografije. —

Razen leposlovja je letošnji Dom in Svet tudi razvoj drugih umetnosti pazno zasledoval, v kolikor so se v teh časih razvijati mogle: zlasti slikarstvo (lepa vrsta umetniških prilog: Helena Vurnik (3) Jankopč (2. kolor.), M. J. ama (1. kolor.) Tratnik („Slepici“), Vavpotič (3), H. Smrekar (4) i. dr., — sem sodi lepa razprava dr. Mantiuanija o bratih Šubičih, G.

konec poniževanja, konec zatiranja, konec hlapčevanja. Jugoslavija pomeni svobodo, enakopravnost. Ona nam prinese jugoslovansko šolo, jugoslovansko železnico, jugoslovansko morje.

In morje adrijsko
zopet bo slovansko!

Zato zaupno zremo v vzorno zasnovano politiko jugoslovanskega kluba. Naj bi nam bilo usojeno, da bi že naš rod učakal in užival sadove tega dela!

Virgilij Sček.

Jugoslovanska misel in gibanje na Štajerskem.

Maribor, 13. februarja 1918.

Ž. — Spomlad je prišla k nam na Štajersko. Stalila je led. In iz rodovitnih naših poljan in livad je vzklija prijazna cvetka: Jugoslavija. Vse se je veselilo. In celo taki jo prihajajo gledati, ki je prej niso marali. Za Jugoslavijo se izražajo celo ljudje, ki niso bili nikdar narodni in niti pojma niso imeli o slovenstvu.

Posebno živo je na meji. Maribor je središče našega gibanja. Nad 3000 Slovencev je že v Mariboru in predmestjih podpisalo deklaracijo. Lahko rečemo: Vsaj pol Maribora je z nami. Če pride do ljudskega glasovanja, je Maribor naš. Tako dalec smo prišli. Za Jugoslavijo so se izjavile velike občine ob Muri, Dravi, v Slov. Gorici, na visokem Kozjaku, na Radu, in na Murškem polju. Te dni podpisujejo deklaracijo celo v Spielfeldu, v Strasu, v Ernovcu, v Lipnici, v Lucanah, Arvežu, Čmureku in v Radgoni...

Proti nam je najbolj srdit šnopsarski Ptuj. Te dni misli peljati župan Ornič nekaj županov na Dunaj pred cesarja, da ugovarja proti Jugoslaviji. Kulinom je obljubil prosto vožnjo, stanovanje, hrano, cigare in vse, prav vse, kar si želijo. Kot pek jim je celo spekel lepe bele zemlje, katere nese Linhart na Dunaj seboj. V Mariboru pa policija pri beem dnevu išče pole s podpis, drugi jih krađejo, h šni gospodarij odpovedujejo stanovanja, samo da bi zabranili naše gibanje. A vse ne izda nič. Ljudstvo je po-lalo to, kar smo si vedno želeli: Zavedno in vztrajno! Svobodno hoče bit! Dovolj je bilo robstva!

Dne 13. t. m. so zborovali v Mariboru slovenski obrtniki. Tudi ti so se izrekli za Jugoslavijo. — In edini smo. Skupno se bjeemo, in skupno bomo postali srečni zmagovalci. Nergačev in uskokov hvalo Bogu nimamo in si jih tudi ne maramo od nikjer izposoditi.

Kako je pri bratih?

Za zadnje številko smo prekasno prejeli sledeč, zelo poučen dopis, ki je tudi danes vredno objave.

Zagreb, 7. svečana.

Navdušenje za narodno edinstvo Hrvatov, Slovencev in Srbov v suvereni Jugoslovanski državi in za samoodlobo raste od dneva do dneva. Posebno pozornost je vzbudila izjava 52 zagrebških duhovnikov, katera odobrava politiko narodnih zastopnikov na Dunaju. Po tej izjavi prihajajo tudi z dežele mnogi glasovi za narodno edinstvo.

Ker so se zadnje čase opažale razne razlike v razumevanju deklaracijske politike, zato so se te dni zbrali opozicijski krogi, da poskrbijo za koncentracijo. Pobudo in vodstvo je prevzela starčevičanska stranka prava. V koncentracijo stopijo razun Milinovec možje okrog „Novin“, „Glasa Slovenaca“, Hrvata i Srba“, socialisti in nekateri člani koalicijske, ki so nezadovoljni z njeno sedanjo politiko. Prideta tudi dalmatinska deželna poslanka dr. Drinković in dr. Krstelj, nato disidenta srbske samostalne stranke Valerijan Pribičević in dr. Srdjan Budisavljevič.

Hrvatska saborska večina, to je hrvatsko srbska koalicijska združena z madžarom vodi skozi in skozi oportunistično politiko. Voditelji te smeri so poslanci dr. Dušan Popović, Vjenceslav Wilder in Setozar Pribičević. Te dni je imela koalicijska skupno z banom Mihalovičem v Budimpešti več posvetov z ogrskim ogrskim ministerskim predsednikom Wecserlom. Madžari so zahtevali od koalicijske, da se namesto sedanje začasne nagodbe sklene definitivna trojna nagodba na 10 do 20 let. V koliko bi bila ta nova nagodba različna od sedanje, ni znano, samo toliko je gotovo, da je niti saborska večina pri vsem svojem oportunizmu ni mogla sprejeti vsled svojih volitev. Tako je ta točka po-

Porenta: Lepa knjiga; Kiparstvo: L. Dolinar (Matija Gubec!) in Fr. Kralj; prinesel je urednikovo kritiko o XIV. umetniški razstavi v Ljubljani; o glasbeni umetnosti je Dom in Svet posebno pridno poročal (St. Premrl, dr. Kimovec, L. Š.); prinesel Kimovečovo razpravo: Zunanji vplivi na slov. narodno pesem, nekrolog Fr. Gerbiča; tudi slovensko gledališče mu je bilo mar (M. Skrbinašek, Fr. Kimovec; Zamolčane misli).

Razlika mi! Z veseljem smo čitali Knifčičevo potovanje po rusgem Turkestanu (št. 13—17). — Dr. Breznik je zbudil veliko pozornost z „Litvarno tradicijo“ v „Evangelijih in listih“; prepričani smo, da bo ta spis mejnik v tej vrsti prevodov. Vidi pa se tudi, da pisatelj zbira gradivo z slov. zgodovinsko slovnico. — Prevoda je prinašal dva: Fr. Omerza je prevedel tri Horacijeve satire (z uvodom), jako dobro; J. Debeveč v prevod Divine Comedije je prispel do nifl. 19. speva Vie (krog skopuhov). Iz domačega slovstva naj še pohvalno omenimo marljivi in temeljit spis dr. J. Bezjaka o ranjem Fr. Levcu; iz poljskega dr. Leonardovo razpravo o Sienhiewizusni dr. Štribnega o češkem slovstvu.

Z eno besedo, Dom in Svet je bil v resnici Dionizijevo uho; pazno je poslušal, kaj se v domovini godi, zaznal je vsak vdih, vsak trepet in ga skušal ovekovečiti; najstrašnejši dan je bil 8. oktober, ko smo zvedeli za smrt dr. Janeza Kreka in je vse jokalo; Dom in Svet se svojega velikega sodruka hvalično spominja v sliki in besedi (krasno gorko pisana članka: „Fant, ti tega nerazumeš!“ (Fr. Finžgar) in: „Po gorah in cestah“ (Iv. Dolenc) in Lovrenčičevo posmrtnico Kreku.

Bodi Dionizijevo uho, o! Dom in Svet, tudi letos, in črni dalje bolj, da bomo čutili po Tebi vsak, tudi najmanjši utripalj! sreča slovenske veje Jugoslovanskega naroda!

gajani odgodena na boljše čase. Pri teh posvetih v Budimpešti so tudi dosti govorili o gospodarskih centralah na H-vatskem. Madžari bi radi prenesli redišče vsega gospodarskega življenja iz Zagreba v Budimpešto.

V Zagrebu je zadnje čase kružilo mnogo vesti o odstopu bana Mihaloviča, kateremu Madžari pripisujejo greh, da dovoljuje širjenje jugoslovanske ideje. Koliko je v tem resnice, se najbolj razvidi iz tega, da je zagrebško časopisje pod tako strogo cenzuro, kakr je bilo v začetku vojne. Državni pravdnik je začel delati s polno paro in vzira vsak svobodnejši glas za narodno svobodo.

Zdi se, da bi Madžari radi vrgli bana Mihaloviča, pa tega ne bi do storili že radi tega ne, ker za sedaj za to mesto nimajo pripravnega eksponenta, pa tudi zato ne, da jugu m narhi še bolj ne vzplamti misel samoodlobo Hrvatov, Slovencev in Srbov. Za zdaj se jim zdi, da je boljše, če ne izvajajo mrne koalicijske, ki je zadovoljna z vladnimi stolci.

Toda volilci hrvatsko-srbske koalicijske niso zadovoljni z njeini oportunističnim pravcem. Dan na dan ji prihajajo nezaupnice. Zaenkrat pa še ni mogoče prav gotovo reči, ali se bo levo krilo koalicijske z dr. Lorkovičem na čelu odločilo stopiti v vrsto borincev za narodno edinstvo.

Salorsko zasedanje je po par praznih sejah odgodeno. Opozicijski je krepko pribila, da se koalicijska ne zaveda, kaj bi bila saborska dožnost v tej uri; narodno zednjevanje in demokratizacija.

Narodno gospodarstvo.

Narodnogospodarske drobtine. VI.

M. H. — Državni dolgovi so ogromni. Kar so bili nekdanj milijoni, so danes milijarde. Državniki so pridno na delu, da pokrijejo vsaj obresti teh dolgov. Našli so različne vire novim davkom. Celotno borzo so se spomnili, pa bolj na rabilo, da se kapitalisti ne vznezmirijo. Lepe svote si obetajo iz novih davkov. V primeri z velikostjo dolgov, bodo pa uspehi vseh novih davkov vendarle nezadostni. Zato se že posvetujejo o oddaji premoženja. Vsa državljani naj bi odstopili del svojega premoženja d žrvi.

Na stotine točk in vprašanj je določenih za trzadnevna posvetovanja. Ze površen pregled teh vprašanj privede do spoznanja, da se je tudi te zadeve lotil stari kapitalistični avstrijski duh, duh, ki že stoletja gospodari avstrijskim narodom, pa še danes ne loči pravice od krivice.

Menim, da čas valovanja nasprotuj č h si stremljen in idej, da sedanji čas vsestranske negotovosti in situacij uspehov ali katastrof, ni pripraven za take radikalne finančne operacije, katerim bi morala biti podlaga in pogoj ustaljenost državnih in družinskih razmer. Tudi Nemci se je odločila, da uredi državne finance šele po vojski.

državne samostojnosti, že zaradi tega ne, ker nima pravih zemljepisnih mej. Meje se prelivajo in vsa zgodovina, posebno pa še zgodovina Rusije, nas uči, da take meje nimajo obstoja. „Ukrajina je tako tesno zvezana z Rusijo, da nobena sila sveta teh dveh delov ne more za stalno ločiti. Ne samo zemljepisno, tudi gospodarsko, politično, kulturno in državno sta tako navezahnadrag na drugega, da se bosta brezdvomno kmalu zopet združila, seveda pod pogojem posebne ukrajinske avtonomije. Najvažnejše ruske ceste gredo skozi Ukrajino proti Črnemu morju, Rusi se jim ne morejo odreči, ravnotako kakor Petrogradu ne, to bi bil zanje samomor. Rusov je pa vendarle okoli 100 milijonov.

Velika je Ukrajina nekako tako kakor naša država, ljudi šteje kakih 35 do 40 milijonov, glavne doseadanje ruske gubernije so: Kijev, Podolija, Volinija, Kerson, Poltava, Černigov, Jekaterinoslav, Harkov in sedaj tudi Holm; poleg njih še deli drugih. V tem okviru štejejo Ukrajinci 72 odstotkov prebivalstva, nekako toliko kakor Nemci na Koroskem.

Ukrajina je zelo rodovitna, imenujejo jo rusko žitnico. Pred vojsko je producirala celo tretjino vseh ruskih poljskih pridelkov, oddajala je svojo nadprodukcijo drugi Rusiji in pa Evropi. Tu upoštevamo samo prvih osem omenjenih pokrajin. Glede posameznih vrst omenimo tole: Pšenice je pridelala l. 1910 38 odstot., leta 1911 pa celo 53 odstotkov od vseh 50 evropskoruskih gubernij, rži 20 in 21 odstot., ječmena 46 in 49, ovsra 16 in 24, sladkornja 83 in 82 odstot., tobaka 28 in 42, pa še niso vsi kraji upoštevani. Gozda pa ni. Najozja Ukrajina — Volinija, Podolija, Kijev in Poltava — je tudi najrodovitnejša. Samo Kijev pridelal na leto čez milijon ton pšenice in rži in okoli pol milijona ton ovsra; poleg tega nam našteje zadnja statistika 185.000 ton prosa, 156.000 ton ječmena in 92.000 ton ajde (Tona je 1000 kg.) Kijev je imel milijon goved, Volinija skoro poldrug milijon, Kijev pa tudi poldrug milijon prešičev. Podolija, druga po rodovitnosti, pridelala toliko pšenice, rži, ovsra, ječmena, graha in ajde, da lahko devet desetlin izvažal.

Ob reki Donec so velikanski skladi premoga. Če izvzamemo Poljsko, je producirala Ukrajina l. 1905 85 odstot. vsega ruskega premoga, 1910 87, 1911 80 odstot., letno okoli 20 milijonov ton. Železa pa 63, 74 in 72 odstot., letno okoli 4—5 milijonov ton. Kako bogastvo! 70 odstot. vsega ruskega izvoza gre preko pristanišč Črnega morja, torej preko Ukrajine.

Gospodarska važnost Ukrajine se kaže zlasti v dveh ozirih: v gostoti prebivalstva in pa v ceni zemljišč. Dožim je povprečna gostota evropske Rusije — razen Poljske in Kavkazije — samo 29,3 na km², so našli v Kijevu 106 ljudi na km², Podoliji 106, Voliniji 64, Kersonu 61, Poltavi 87, Černigovu 68, Jekaterinoslavu 59, Harkovu 71. Kranjska jih ima 53, Štajerska 64, Koroska 38, Ogrska 65, Hrvaška 62. Desjatina (poldrug hektar) je stala l. 1908 v Rusiji povprečno 138 rubljev, l. 1912 139, v ohih osmih gubernijah pa neprimerno več, v Podoliji n. pr. 331, Poltavi 330, Harkovu 283, Kersonu 236 itd. Samo še v dvanajstih drugih gubernijah je bila cena nad srednjo mero.

Člen VII. nam pravi, da nam bodo dali Ukrajinci dosti žita. Mi pa smo mnenja, da za prvi čas nimamo veliko pričakovati. Ne oziraje se na to, da so sklenli Ukrajinci mir zase in ne za nas, moramo upoštevati tri točke.

Prvič moramo vprašati, kaj in na Ukrajina sedaj sploh razpoložljivega in kaj lahko mi damo v zameno.

Drugo vprašanje je vprašanje železnice, če bodo zadostovale za tako velikanske prevoze. Železnice na Ruskem že v miru niso mogle zmagati vsega prometa, kaj šele sedaj. Tretjič pa se nam vsiljuje vprašanje, kje je sploh tisto žito, ki nam je namenjeno. V širokem pasu za rusko fronto, 300 do 500 kilometrov daleč, ni zadostno velikih zalog živil. Marsikje smo čitali, da so v Odesi nakopičene velikanske zaloge žita, ki komaj čakajo, kdaj jih odpeljejo k nam. Pa ni res, skladišča v Odesi so ravnotako prazna kakor pri nas, saj je Odesa izvozno pristanišče in je šlo med vojsko žito vendarle drugam, ne pa v Odeso v čakalnice.

Ker železnice ne morejo v zadostni meri prevajati, ostanejo reke Dnjestr, Dnjepr, deloma Don, potem pa Črno morje in Donava. Zopet nastane vprašanje, če je v Črnem morju dosti ladij in primernih za prevoz tistega bajnega žita. Upošče ati je tudi to, da bi šlo žito po Donavi mimo Galaca, ki je pa rumunski. Dokler z Rumunijo nismo na jasnem, na donavsko cesto ne moremo misliti.

Mi potrebujemo toliko živil, da bi moralo dohajati k nam vsak dan več sto vagonov, predno bi se kaj poznalo. Tisti, ki bi rešil vprašanje teh vagonov in pa vprašanje žita ter nadomestila oziroma zamenjave zanj, sme računati na našo največjo hvaležnost. Samo, kje je tisti človek? Pozneje se bo že poznalo, a pretekli bodo tedni, pretekli bodo meseci. Dobra volja in pripravljenost ter priprave so pa za sedaj tudi samo šele na naši strani, na ukrajinski jih bomo morali šele vzbuditi. Tudi vlada ne računa, da bi se ukrajinsko žito poznalo pred aprilom.

Internacionalna in Slovenci.

J. — Stališče malih narodov v svetovni politiki je začelo dobivati novo lice. Ča pred svetovno vojno je bil malim narodom vse prej kot prijeten. Različni pisatelji so obdelovali vprašanje malih narodov in prihajali do zaključka, da jim je usojeno smrt, ki se je na noben način ne ubranijo. O poroti najni smeri razvoja so razglašali kot prazen nespamet, ter so samo obžalovali sile, ki gredo na ta način v g tivo izgubo. Kakor združevanje vsikega kapitala omogoča mala podjetja, — tako so primerjali, tako združeni veliki narodi onemogočajo neodvisno samostojnost malih narodov, in kakor razumem mali srednji podjetnik rajši sklene pravočasno prijateljsko zvezo v velikim kapitalom in se rajše zad vojni s par delnicami akcijske družbe kot da bi utonil v brezupnem konkurenčnem boju, tako naj bi mali narodi rajše pravočasno poiskali spjitve, gospodarske in prosvetne, z velikimi narodi kot pa šii v brezupen boj za svojo individualnost. Ta misel je izvrstno služila agitaciji mednarodne socialne demokracije. Mnogo razumnih ljudi se je iz teh razlogov odločilo za internacionalo, ki bi se sicer nikdar ne bili. Zlasti pri malih narodih.

Ko pa je bila socialna demokracija v živem razvoju in krepki rasti prisiljena svoje mrtno nauke spravljati v sklad s d-janskim razvojem, je moralo tudi v njej narodno vprašanje iskati nove rešitve. V naši mo narhiji je vsled njenega značaja kot države naroda prišlo najprej do težav. V stalih ostrih narodnih bojih ki so bili nujna posledica dualistične nadvlade nemških in madžarstva, je morala internacionalna misel, njena moč pri socialnih demokracijah naše monarhije prestopiti odločno preizkušnjo. Prestala je jo slabše Karl Mann priznava v prvi letošnji številki socialne demokracije mesečnika „Der Kampf“ v uvodniku da so bile vse socialno demokracijske stranke, ki so dobile zastopstvo v našem državnem zboru, narodno ne pa internacionalne. Priznava, da so se nemški socialni demokratje bali sklopov, ki bi povečali socialne nemških meščanskih strank, češki in poljski socialni demokratje pa so prišli počasi v svoje narodne klube. Pokazalo se je, da kri ni voda, da ima narodno stalno večjo dužino silo kot skupni razredni boj delavcev proti meščanskim strankam. Pri nas Slovencev se vprašanje še ni rešilo, ker so bili naši socialni demokratje dozda še vedno za tako o ločitev prešibki.

Med svetovno vojno se je to vprašanje rešilo v velikem na svetovni pozornosti ravno tako, kot se pri v naši monarhiji v malem. Pokazalo se je, da so koristni industrialnega delavstva veliko ožje splojene s koristimi narodnih industrij kot skupne koristi v razrednem boju vsega delavstva celega sveta. Socialni demokratje vselijajočih držav so izjavili, da se bije boj za boljše ali slabšo njihovo bodočnost in so z enakimi navdušenjem hoteli na boljše kot navdušeni narodnjaki. Nemški socialni demokratje so delavskim masam na povedali, da bodo prisiljeni kot sužnji iti s trebuhom za kruhom po svetu, če se Angličani posreči umič nemško industrijo. Angličani delavec je brez obutiranja pograbil zagotovo angleških državnikov, če bo vsak Anglež bolj bogat, če bo Nemčija tepeva — internacionalna je šla med nerabno šaro.

Dolgotrajna vojna je oslabila sile, ki so v začetku dajale hrano bojnemu razpoloženju. Na mesto surovega oboževanja brezobzirnega nacionalizma je zmagač začelo samoodlobo narodov, ki siuži v prvi vrsti malim na odem. Svet je izprevidel, da cloveštvo ne bi našlo rešitve na ta način, da bi si veliki svetovni narodi razdelili male narode kot plen, da jih v miru po vojni lepo prebavijo, da ni nujno za nadaljnji razvoj da mali narodi izginejo v želu razširjajočih se svetovni narodov in da izgine popolnoma njihova osebnost. Našel se je drug kjuč iz zagat, malim narodom ne se da samoodlobo, „sami naj si volijo vero in p stave“, svobodni naj mesto suženjstva iščejo prijateljski zvez z sosedi.

Samo ob sebi je umevno, da morajo mali narodi nepritrakovano rešitev svetovne politike po vse svojih močeh izrabiti. Pred svetovno vojno so bili mali narodi stvar, predmet svetovne politične samoodlobo jih napravljala za osebe, samostojne so graditeljje svetovne politike. Kdor bo prišel zamuditi, bi sam pričal, da še ni vreden postati sotrritelj svetovne politike.

V odločilnem boju za samoodlobo narodov mali narodi še veliko težje prenašamo delitev bojnih vi kot prej. Preje smo zamerni slovenskim socialnim demokratom, da so hodili v politiki svoja pota, da so bili edini v državi, ki so dosledno vztrajali na internacionalni. Smatrali smo za narodno krivico, da so ravno socialni demokratje najšibkejšega našega naroda iskali rajši skupnosti z nemškimi sodruki kot s strankami lastnega naroda, danes jim pa moramo še bolj zametiti, ko je socialna demokracija celega sveta zavrla narodno stališče, da naši socialni demokratje smatrajo še vedno za važnejšo nalogo, čuvati svo strankarsko individualnost kot v strnjeni črti vsiljen buj za našo samoodlobo.

Naše gibanje.

Zadnje nedeljo se je zbralo na razgovor okoli 40 katoliških akademskih starešin. Zraven so bili tudi trije hrvatski tovarši.

Obširno so se razgovorili o sedanjih neveseli razmerah med slovenskim dijaštvom, o z nemarjanju slovensčine po šolah, o porušnosti in drugih slabih vplivih med dijaštvom. Slovensko dijaštvo treba zopet spraviti do resne izobrazbe in vzgoje. Nekaj starešin bo v posebnem odboru skrbelo za življensko vprašanje naše inteligence.

Posebno temeljit je bil razgovor o naše kulturnem stanju in delu. Ze pred vojno je bilo mogoče na vseh straneh opaziti odpor proti sa agitatoričnem delu, ki je dostikrat nosilo v sebi za brutalnosti, pudarjala se je že tedaj vedno bolj potreba kulturnega dela in notranje poglobitve v samih in vsega našega dela. Razvoj vojne nam pa še bolj dokazal, da moramo izčistiti svojo notranjost in pokazati, da so naše krščanske ideje plodovite vseh poljih. Tako se je iz prave življenske potrebe rodila naša tiskovna zadruga „Nova Založba“; s s jimi štiri knjiznicami za čeco, dijaštvo, ljudstvo in inteligenco daje obilo prilike in dložnosti za kulturno delo. Pri tej priliki je bilo nekaj opomb glede fazme do „K. t. vsk društva“ in poudarjena misel, da ima pri nas vsak prepričan katolik priliko in podpe da se samostojno razvije. Zato ni škode, če ima več podobnih kulturnih podjetij. Vnovič smo poudarili velik kulturni pomen „M. horjevo družbe“, ki že veliko časa pogrta jasnega književnega programa. Nekaj naših kulturnih delavcev stopi z njenim odborom v zvezo glede ustanovitve književnega sveta za M. horjevo družbo. Prav tako se je na tem sestanku zelo stališče do „Slovenske Matice“ in slovenske gledališča. Pribudnje naše narodno življenje bo stalo v znamenju živahnega kulturnega tekmovanja a razstruj in načel. Poskrbeti moramo za vsestransko strokovno izobrazbene znanstvenike. Poseben odbor v rokah organizacije našega znanstvenega naraščati Pri tej priliki so bili stavljeni razni podrobni naslovi, gde ustanoviti centralne knjižnice v Ljubljani, k najmoj potrebna za plodovitejšo delo vseh slovenskih znanstvenikov.

Popoldne je bil daljši razgovor o organizaciji in organizacijskem delu naših starešin novem dijaškem usju, o starešinskem vestniku, ki skupni tudi za hrvatske starešine, o starešinskih spevkih za našo organizacijo in študijski zbirki, razgovoru o javnem življenju je bilo od več st opozorjeno na razne prav važne naloge bližnjega č kakor tudi na potrebo, da se demokratična misel sledno in jasno poudarja in izvaja.

Sestanki se bodo višili zanaprej vsak mesec bodo naznanjeni po listih.

Kultura.

Zofka Kveder - Demetrovič: Njeno življenje. Povest. V Ljubljani, 1914 Založila „Matica Slovenska“.

Povest je izšla kot 21. zvezek Knezove Knjižnice in v tej zbirki pa ne bo zavzemala odličnega mesta. Opravka i namo v tem delu s podedovalno te rijo, s takozvanim atavizmom. V koliko se da ta struja v medicinski znanosti spravi v sklad z resnico, z dokazanimi dejstvi, o tem naj pač sodijo poklicani večaki: nas zanima predvsem vprašanje, kako je Zofka Kveder - Demetrovičeva to podedovalno naziranje v svoji povesti umetniško upotrebila in izrazila. Reči moramo, da ne baš srečno.

Atavizem uči, da se posamezne dobre ali slabe lastnosti, ki so vladale v rodbini — bodisi pri starših ali pa tudi dva ali še več rodov nazaj — pojavljajo tudi pri otrocih, da so jim takorekoč usojene in da je boj zoper te lastnosti, zoper te že v krvi ležeče vplive zelo, zelo težek. Naša pisateljica si seveda izbere samo take slučaje, kjer so podedovane lastnosti — slabe ... in se v potu svojega obraza trudi dokazati, da je boj zoper te podedovane grehe nemogoč ... Da je ta nauk v strogem nasprotju s krščanskim svetovnim naviranjem, leži na dani. Tudi praktično življenje, nam tega nikdar niabsol. potrdilo, zato je s tem izpodbita tudi ona realna, verodostojna podlaga, ki jo take vrste povest zahteva. Preostane nam torej samo še izrazita tendenčna povest, ki se bori za neko „resnico“, ki v tej obliki nikoli ne bo resnična.

Kaj je zakrivila Tilda Ribičeva, kaj podedovala? V njeni rodbini — od materine strani — je vladalo bogastvo in blagostanje in sreča. Toda vsled nesrečnih spekulacij je šlo vse premoženje na boben in Tildina mati se je po tej družinski nesreči poročila s poročnikom Ribičem, ki je popustil vojaško službo in nastopil tih davkarsko mesto na deli. Tildina mati je bila vzor - žena; Tilda, ki se je v tej selski samoti poročila z graščinskim oskrbnikom Romanom Strletom, tudi; Tildini otroci so pa že bili strašno dedno obremenjeni in njihov konec je bil žalosten. Kje je torej Tildin sin Rajko podedoval svoje gnusne lastnosti, če ne pri svojem očetu Romanu? Kje pa Roman, če ne pri svojem očetu Ferdu, železniškem uradniku na neki pozabljeni kraški postaji? Vse se vleče kot strogo sklenjena veriga.

Romanov oče Ferdo je bil lahkomišeln pijanec in kaj to pomeni v železniški službi, si lahko mislimo. V sled razburjenja, ki ga je imela s pijanim možem, je Romanova mati porodila mrtvo dete. Že preje, ko je bila komaj 20 let stara, so ji trije otročki pomrli. Kakih 8 let po oni nesreči pri porodu je prišel Roman na svet. Njegov oče Ferdo se je bil medtem popolnoma pobiljal in Roman je mel dober vzgled pri svoji dobri mami in izpokrjenem očetu. In vendar brez uspeha! Roman je bil ujetnik usode in obsojenec podedovalne teorije, kot si jo zamišlja pisateljica. Zato je z neodoljivo tajno silo in s pogubosnostjo naglo drvel v propad ...

Začel je z lažjo, nadaljeval s kvartanjem, pijančevanjem, skrajno surovostjo proti ženi, razuzdanostjo, defraudacijjo, goljufijo in končal v ječi za jetiko. Tilda, ki je iz ubogljivosti in ljubezni do staršev, ne pa do Romana stopila v zakon, je začela svoj bridki križev pot: njeno življenje je pravcata živa mrtvašnica. Ko je Romanova mati izvedela, da je sin poneveril 10.000 fl., jo je zadela kap. Tildina mati je umrla od žalosti in tuge Tilda pa vsled pomanjkanja niti na pogreb ni mogla. Ko je davkar Ribič, Tildin oče, čital v časopisih, da so Romana aretirali, ga je zadela kap.

Zakaj je uboga Tilda, dasi iz popolnoma druge rodbine, skoro popolnoma sledila stopinjam Romanove matere, to ve morebiti pisateljica. Tri otroke je dobila, Elico, Mirka in Mimico in vsi trije so umrli v nežni mladosti, prva dva za škrlatinko, Mimica pa za jetiko. Pozneje je prišel Rajko na svet, in temu je Tilda posvetila vse svoje skrbi, nanj je stavila vse svoje nade. Pa kaj, Rajko je bil kot Romanov sin že obsojen na smrt, samo prehoditi je moral še postaje svojega nesrečnega očeta Romana: laž, kvarte, pijačo, kinematograf, potep, prešestvovanje, dokler ni dospel do zadnje postaje, ki je bila grozna: njegova lastna mati Tilda ga je ustrelila z revolverjem, nakar je sama — tudi obsojenka podedovalne teorije — planila v morje. Edina, ki se je rešila iz te splošne povodnji, je zvesta služkinja Lena, doma iz neke hribovske vasi iz pošteno kmečke rodbine. Lena pač ni bila obremenjena s podedovalno teorijo ... Tako konča povest, kjer skoraj ni niti enega svetlega žarka, marveč sama tema, greh, usoda, smrt. In ko knjigo odložimo, opazimo, da nam trka po sencih in da nas b li glava.

Naj omenim še par podrobnosti, ki nam vse preje kot ugajajo. Da se posamezni značaj sploh ne morejo razvijati, je jasno: saj jih vidi s trdo roko podedovana smrt. Na drugi strani nas neprijetno dirnejo skrajno neverjetne stvari. Mladi Rajko je n. pr. pri svojih 16 letih neizmerno učen in rabi vse mogoče tujke, ki so doma pri verziranih diplomatih in brezposelnih plemičih. Sam o sebi se izraža, da ima „umetniško čuteče oko“, eleganco v kretnjah, teta da je aristokratska, bratranec Emil da je coume il faut; cigarete, da imajo eskviziten aroma, služkinčad da ga rešpektira; nazivajo ga baje cousin, je menda na angleški način; servirajo mu baje na terasi, popoldne da ljubi čaj z zakoski, zanima da se za akvarelne boje, stridla s Tildo ni postopal ko rektino, da bi moral bolj chevalereskneje p stopati ... in druge take neslanosti. Pa kaj se bomo čudili! Saj izvemo, da je Rajko že s trinajstimi leti študiral Puškina, Preradovića in Ado Negri in tekst teh umetnikov s pomočjo — besednjakov ... razlagal mami Tildi in služkinji Leni. To njegovo učenost pa upošteva tudi Tilda, ki z 12 - 13 letnim fantom govori tako filozofsko, da posamezne stvari spadajo na kateder v bogoslovju. Pisateljica je tudi pristajala ženske emancipacije in kruti moški spol seminja slika zelo brutalno, n. pr. v onem prizoru, ko pride pijani Roman domov. Take grdobije pačne spadajo v leposlovno knjigo.

Slovenščina je zelo slaba, posamezni izrazi skrajno prisiljeni, drugod zopet izraziti hrvatizmi, dasiravno imamo lepe slovenske na razpolago. Omenim naj samo „brez prigovora (1)“, „gostbo (17)“, „buniti se (74)“, „pekmez (85)“, „bo potrebovala „nege (88)“, „opravdanje (90)“, solnčna žega (128)“, „mečevanje (132)“, „ležaj (134)“, itd. — Pod vplivom hrvaščine izgubila naša pisateljica tudi pristno-slovensko dvojnjo in tudi sklanjajo ji že nagaja, tako da se nam zdi, da Zofka Kveder ne bo ne slovenska ne hrvaška, kvečjemu kako „ilirski“ pisateljica, ki bo vedno bolj izgubljala ugled v umetniškem svetu in najbrže tudi pri Slovenski Matici.

„Krekov dom“ najlepši spomenik.

Pred tednom sem nekje bral, da ustanove Čehi svoje ljudsko vseučilišče, ki naj še bolj razširi in poglobi naobrazbo češkega naroda.

Tako misel je imel i rajni naš velikan v organizaciji, ko je snoval razne izobraževalne institucije po slovenskem. Nekaj slišenega mu je bilo v misli, ko je v deželnem zboru kranjskem dosegel „Slovensko gospodarsko šolo“, ki pa je radi svetovnih dogodkov po dveh letih zapala. Vojska se bliža svojemu koncu. Pripravili smo že ugodna tla za politično delo. Pomladili in preosnovali bomo svojo politično organizacijo tako, kakor zahteva nastopajoča skrajno demokratska doba širom Evrope, zlasti pa naša jugoslovanska bodočnost.

Tudi gospodarsko organizacijo smo že pripravili, ali pa jo še prilagodimo novim razmeram in potrebam. Največja napaka bi bila, če bi pozabili, da je nujno treba poskrbeti tudi o gromni naši izobraževalni organizaciji okrog „Sl. kršč. soc. zveze“ poživitev in pomladitve.

Oče njen — dr. Krek bo že pol leta v grobu. Tudi tu je treba krepko prijeti in ustvariti nove temelje za velikopotezno izobraževalno organizacijo, obsegajočo vse tisto ozemlje, ki pripada bodoči naši jugoslovanski državi.

Tu hočem opozoriti na članek v „Dom in Svetu“ 1909 pod naslovom „Na poti do vseučilišča“, v katerem sem razvil misel o slovenskem ljudskem vseučilišču in podal vse načrt o tem vprašanju.

Če je bilo to vprašanje tiste dni pereče in vredno, da se ga loti večša roka slovenskega katoliškega inteligenta, je tembolj gotovo danes, ko se nam je pogled razbistril in oko zagledalo globoko v srce in dušo vsega jugoslovanskega rodu. Tedaj pa sem zapisal: „Če kateri jugoslovanski, ima slovenski narod poslanstvo, da razreši jugoslovanski problem. Saj narod, ki je bil doslej trpin, preganjan in izkoriščen v službi tujih načrtov, v neprestanem boju za svoj obstanek; narod, ki je sicer mal po številu, a velik po notranji sili, v vseh težavah preizkušen, zato pa potrpežljiv, utrjen in vztrajen, moralno visoko stoječ in bistrega duha, je po vsem svojem značaju zmožen velike naloge, ki mu jo je Previdnost odločila s tem, da ga je razvrstila med Germane, Romane, in brate Slovane ter mu s tem dala tudi najzačelnjša svojstva teh plemen. Žilavost, doslednost in organizatorični talent Germanov; živahnost, vzprejemljivost in podjetnost Romanov ter mehko, za vse dobro in lepo vneto srce poeta Slovana. Presodimo po vrsti jugoslovanske rodove in primerjajmo njihov značaj z značajem našega naroda! Še največ zmizla imajo za organizatorično delo Bolgari. Kateriga naroda ljudske mase dosega jo naobrazbo naših ljudskih slojev? Pa ko bi ne imeli te in drugih prednosti, imamo to ugodno stališče, da smo lahko vsem enako — pravični. Niti Hrvatje, niti Srbi, niti Bolgari ne morejo o sebi tega trdit.

In ravno radi tako vsestransko ugodnih predpogojev leže kulturni ideali slovenskega naroda v smeri proti jugu. Čimbolj se zviša in razširi splošna kultura med narodom, čim več se v njem nabere kulturne energije, tembolj bo čutil potrebo, da razširi svoj kulturni delokrog. To je v bistvu narava, da izkuša vzravnati nasprotja v napetosti energij. Tudi v duševnem svetu vlada isti zakon, kot izpričuje zlasti zgodovina nekdanjih finskih Bolgarov, katerih sled je vsija kultura zasužnjena naroda tako zabilasla, da njihovo ime nosijo danes njihovi nekdanji sužnji bratje Bolgari. V bistvu visoke kulture slovenskega naroda je že zdaj in bo še bolj, da si bo iskala poti v jugoslovansko ozemlje.“

Kdo je formuliral idejo o jugoslovanski državi v okviru monarhije? Slovenec dr. Krek! Kdo je ustvarjal organizacijo s tendenco, da prodro meje na jug in priklenje v svoj delokrog južne brate? Bil je zopet on in nihče drugi! Kdo je zrl za desetletja čez glave nas vseh tja na južni vzvod in snoval že davno pred svetovnim požarom načrte za — jugoslovansko gospodarsko in umsko moč? Bil je zopet — on, ki je hodil svojo velikopotezno pot od početka. On je sejal taka zrna v nas mlade, da so nam kalila najlepše načrte za bodočo veličino trojednega rodu. On je dal nam v oporoki svoji vodilno geslo, da vedno in povsod mislimo le na to, kako bi koristili bodoči svoji svobodni domovini v okviru silne popolnoma preustrojene Avstrije — zveze držav.

On je bil tudi tisti, ki je zrl vse naše praktično in teoretično ljudsko izobraževalno delo s tega najvišjega obzorja. Ali nismo dolžni, da izpopolnimo njegovo kulturno delo do tiste višine, ki jo je hotel sam dati? Ali ni nujno neodložljiva misel, da za veliki čas po vojni ustvarimo očetovemu spominu časten in za dolgo dobo velepomembni kulturni dom?

Ako so Čehi sprožili misel o svojem ljudskem vseučilišču, pa smo lahko ponosni, da smo to misel že davno dobili od svojega največjega Slovenca — Kreka, ko nam je ustanovil „Slov. kršč. soc. zvezo“ z vsemi odseki vred, ki so se razrastli iz te naše kulturne matice.

To svojo organizacijo moramo prej ko mogoče dvigniti na višino pravega vzornega ljudskega vseučilišča! Treba je le krepke volje in kmalu (o Veliki noči?) posveta, kako pričnimo z novim, svežim, potišoč-rjenim delom v smeri, ki jo je pokazal dr. Krek s svojo politično formulo za bodoče dni. Mislimo moramo, da ima naš narod svojo posebno nalogo, da je samo po sebi prišla vodilna nit v slovenske in posebno naše roke!

Če so veljale besede, ki sem jih zapisal pred leti, veljajo gotovo tem bolj danes, namreč: „Do čim više potence dvignemo svojstva slovenskega celokupnega naroda; njegov živi verski čut in plemenitost srca, pridnost in potrpežljivost, vztrajnost in živahna podjetnost, žilavost in zmisel za sku no delo vseh stanov, — t-m sposobnejši bo za velepomembno svojo kulturno nalogo in tem spretniji v vlogi učitelja in odkritega prijatelja južnih bratov.“

Razviti vse sile slovenskega naroda do najvišje kulturne stopinje ter jih uslužiti dvema idejama: krščanski in narodni jugoslovanski, to bodi najidealnejši smoter vsakega slovenskega domoljuba.“

Radi svojega kulturnega poslanstva in radi dolžnega lepega spomina dr. Krekovemu delu moramo dobiti v središču Ljubljane za ves veliki južni naš teritorij velik kulturni dom — „Krekov Dom“. Ta dom mora biti to, kar je München Gladbach za ves nemški katoliški svet.

Mi nujno potrebujemo ta kulturni zavod, ki bo poglobil in razširil pravo naobrazbo med najširšimi

oči slovenskega in vsega jugoslovanskega krščansko mislečega in čutečega naroda.

Ustanovimo najlepši in najtrajnejši spomenik najumnejšemu Jug-slovanu dr. Kreku s tem, da mu v Ljubljani poznamo nov id-alno zasnovan Dom, ki bo imel lepo knjižnico, obsegajočo vse jugoslovansko slovstvo, zlasti socialne in gospodarske vsebine, lepo primerno zborovalnico, čitalnico, udobno telovadnico.

V njem bodi osredotočeno ljudsko izobraževalno delo za ves jug. Dajmo in postavimo novo šolo novemu rodu in za novo v-liko dobo!

Društvo „Krekov Dom“ in Kršč. soc. zveza sta poklicana, da mislita na urednišvo. Stranke čast zahteva, da sezida sebi ognjišče za temeljno delo!

Velik čas hoče velikopoteznej dejanj. Ne čutite, kako se vali na naša ramena ogromna skala kulturnega dela? O znaki so sinji, in sedem kilometrov dolge korake dela — novi čas.

Mislimo, zbirajmo, delajmo, dokler je pravi čas in ugoden dneva obraz ...

Josp Punar, Gradec.

Za Krekov spomin se skrbi na razne načine. Lepa je misel našega prijatelja, kakor jo je razvil v zgorajšnjem članku. Podobno a še obsežnejšo idejo je sprožil takoj po njegovi smrti v „Bogoljubu“ Janez Kalan, kateremu je tudi pred očmi tak „Krekov dom“. — In nabrale so se zanj že lepe svote. Mislimo pa, da je častna dolžnost zgolj naših ljudi, da to idejo oživijo in urednišijo. Skupno delo vseh struj pa je že mogoče in potrebno pri društvu „Dr. Janez Ev. Krek“, (letna članarina 2 K) ki ima namen kupiti vilo, v kateri je rajnik stanoval in v nji ustanoviti Krekov muzej. Društvo pa ima veliko nalogo izdati ljudski življenjepisi, ki bo izšel pod uredništvom dr. Jožeta Debeveca že prihodnje leto v Mohorjevi družbi, prav tako pripravljajo znanstveno zasnovan velik življenjepisi in izbrana dela dr. Kreka. Da bo mogoče podati resnično sliko Krekove osebe in dela, bodo pač morali pomagati vsi kulturni, politični in gospodarski delavci. Prav tako je potrebno, da se zberejo njegove razposojene knjige in njegova pisma. Društvo prosi vse, ki imajo kako Krekovo pismo, naj mu to odstopijo, o izvirniku ali vsaj v prepisu.

Goričani so zamislili v zahvalo očetu goriških beguncev posebno gospodarsko ustanovo, za katero je nabrali že nad 5000 K. Prav pa bo, kakor smo tudi že slišali, da stopijo v stik z „Odborom za Krekov spomenik v Ljubljani“, ki združuje v sebi vse slovenske stranke in ima namen ime voditelja celega naroda ohraniti celemu narodu s skupnimi gospodarskimi in kulturnimi ustanovami. Ta odbor je prejel že nad 80.000 K, kar pa je še darov od zbirke hrvaških listov in drugod, je denarja že okoli 100.000 K, gotovo velikanska vsota v štirih mesecih. Ljudstvu čast za njegovo hvaležnost in spoznanje, da si svojo lastno državo in blaginjo gradimo največ — mi sami s požrtvovalno ljubeznijo in delom po Krekovem vzoru. Darovi prihajajo prav od povsod, posebno se oglašajo jugoslovanski vojaki in mornarji. Tam doli ob našem sinjem morju so pokazali rojaki na pravo pot, ki vodi najhitrejšo do uredničenja: zbrali več sto tisoč kron za Krekove kulturne in gospodarske ustanove. Tržaški Jugoslovani, mesto in vsi okoličanski kraji, so se združili v poseben odbor, ki priredi v gledališču „Fenice“ veliko slavnost v ta namen, posamezni okoličanski kraji pa prirejajo svoje posebne slavnosti. Naj bodo tržaški bratje in sestre vzor vsi m drugim slovenskim krajem! Po vseh krajih naj se osnujejo skupni odbori za proslavo in zbirke v počaščenje Krekovega spomina. Ljubljana priredi po veliki noči v veliki dvorani „Uniona“ akademijo, na kateri bo govoril pisatelj župnik France Finžgar in pela „Glasbena Matica“.

Odbor je že razpisal natečaj za nagrobni spomenik, v kratkem pa razpiše natečaj za spomenik v mestu. Po mnenju odbora naj bi ta spomenik ne bil preogromen, kar ne bi odgovarjalo Krekovi osebnosti, zato naj bi bil bolj preprost a umetniško dovršen, kakor je Bernekerjev Trubar. Spomenik naj bi stal na terasi Pogačarjevega trga in predstavljal rajnike v podobi voditelja naroda. Kralu bo tudi zbrano skupno umetniško razsodišče, ki bo imelo glavno besedo glede spomenikov, kajti sedanji odbor smatra za svojo glavno nalogo le bolj zbiranje prispevkov. V ta namen so slovenski listi prinesli kot prilogo okoli 70.000 oklicov, sedaj pa se odbor obraca posebno na naše občine, zadrage in denarne zavode, da z bogatimi darovi čim prej urednišijo Krekovo idejo kulturnih in gospodarskih ustanov.

Drobtine.

Ljubezen in sovra tvo. Znani ptujski pek Orng m'sli peljati nekaj nemških žu-anov na nezname stroše k samemu cesarju protestirat zoper našo deklaracijo. Ta denunciacija nas bo prav tako malo spravila od našega st lišča kakor pa redki poizkusi v naši sredi, ki imenujejo podpis deklaracije smrten greh ali pa npr. groze učitelj z ovadbo, češ, da se s podpisom ali agitacijo za deklaracijo pregreše proti prisegi, katero so podali na dualistično ustavo. To stoji: pravica je svet-jša, če tudi ni zapisana, kakor pa krivica, pa naj bo zavita v še tako svečano obleko. Naše ljudstvo se je zavedlo, da je tudi po božji volji kakor vsi drugi narodi ustvarjeno za svobodo. In ni je sile na svetu, ki bi nam večno mogla usiliti suženj-tvo, če bo naš narod tak, kakor je npr. dalmatinski otok Solta, kjer je izjavo za deklaracijo podpisalo vseh 24 društev, občinski odbor, vse otočansko prebivalstvo, 4226 oseb po številu, to je od prvega do zadnjega vse, kar živi na istem otoku. Ta klic po svobodi je vedno silnejši tudi na Hrvaškem, med najbolj zapuščenimi in zatiranimi ogrskimi Slovenci, Hrvati in Srbi, sili na dan tudi v Koroskem vijaletu, kjer najdeš na izjavah podpise v gotici, tedaj, ker jih niso učili slovenskih črk, kar z nemškimi črkami. Ljubezen je močnejša od sovraštva, ljubezen premaga vse.

Dolžnost Kranjcev. Med Slovenci imamo Kranjci posebne odlične stališče kot jedro slovenstva v kronovini z odlično narodno večino. Dostojanstvo nam nalaga tudi posebne naloge. V preteklosti smo v tem precej grešili. V narodnem oziru smo dostikrat uravnavali politiko tako, da smo obneje brate bolj odbijali kot navezavali na središče. Za kruti boj ha mejah smo se sicer namdušeno zavzemali v raznih trenutkih, včasih pa smo se tako zavzeli za kranjski strankarski boj, da smo odvrnili pozornost od

meje ali celo godrnjali nad izključno narodnim stališčem obmejnih boriteljev. Sedaj je vse naše življenje dobilo narodni značaj, narodno vprašanje je zmogalo nad vsemi drugimi vprašanji. Naši dolžnosti so torej posebne važne. Slovenci se borimo na celi črti za samoodločbo, za demokratizacijo v vsakem oziru. Vsi obmejni Slovenci pa tudi vsi nasprotniki naši gledajo na nas, kako vršimo načela, za katera se bije ves naš boj, sami v domači hiši. In kaj vidijo? Na mesto samoodločbe trpimo doma tiranijo (strahovlado) dr. Šušteršičevo, namesto samoodločbe in samouprave vlada pri nas deželni odbor kot izrazita oligarhija. Res, da zabavljamo, prenašamo pa vendarle. Ali ste že zahtevali vsi, ki ste podpisali deklaracijo, tudi odločno, da se sklče naš deželni zbor, da bo res pred celo javnostjo reševal važne ljudske zadeve, ki jih je polna sedanja težka doba, da bomo v deželne zadeve in njih reševanje posvečeni vsi, ne samo par deželnih odbornikov, ki jim je svoječasno res ljudstvo dalo zaupanje, ki so pa v usodnem času ljudstvo zapustili in krenili svoja pota proti ljudski volji, zraven pa so obnašajo, kot bi enkrat izraženo zaupanje veljalo za večne čase in za vsa dela tudi proti ljudstvu.

Kranjski Slovenci, naše obnašanje proti dežel-nemu odboru ostro opazujejo naši obmejni bratje, vzeli ga bodo za merilo naše politične resnosti. Sodili nas bodo po treznem delu, ne po besedah. Zato zahtevajmo povsod in z največji odločnostjo sklicanje deželnega zbora, da bo zahteval naše združenje in da bo v delokrogu, ki mu je dan, izvrševal načela, za katera se z nami vder bori vse demokratsko ljudstvo celega sveta!

Vojska.

Š — Neka nervoznost je v zraku. Odkar se je vršil vojni svet v Versailles (ne Versaillesu izg. Versaj) in je govoril tudi Wilson v smislu nadaljevanja operacij, vemo vsi, da je glavno bojišče zopet tisto kakor je bilo v začetku vojske, ko so Rusi proti pričakovanju hitro pričeli z ofenzivo v Galiciji, je romalo glavno bojišče na rusko fronto; sedaj pa, ko je Trocki naznanil konec vojske, je šlo pa spet nazaj. Vprašanje je samo, kdaj se bo začelo in kdo bo začel. Iz časnikarskih poročil entente zveni neka tiha skrb da ne bi začeli Nemci, zato so pričeli sedaj s še močnejšimi poizvedbami kakor pa smo jih že omenili. Vse kaže, da je zaenkrat pričakovati napada na nemški strani, zlasti, ker ameriška pomoč še ni izdala.

V Italiji nič novega, neki grič smo zasedli. Pač pa se bo moralo nekaj zgočiti na rumunski fronti. Rumuni so zajezeni med nami in med Ukrajino in lahko ovirajo vse promete žita po Donavi. Ker je ta sklenila mir, se Rumun ne morejo ganiti, miru pa tudi ne marajo. Naravno bi bilo, da se odloči usoda Rumunije preje kakor pa se bje glavni boj na zapadu.

Z Ukrajino smo sklenili mir. Iiti najbolj poudarjajo točko VII, ki nam obeta ukrajinsko žito in druge dobrote. Bralce prosimo, naj prečitajo članek: Ukrajina in žito za nas, da se ne bi kdo udaljal prevelikim upom. Znamenaja kažejo, da Rusi tega miru ne bodo priznali in da bodo navajili na Ukrajino. Omenjeni članek nam pravi, da to morajo napraviti, to je v njihovem posebnem interesu.

Nihče na svetu dosedaj še ni tako prebrisano končal vojske kakor Trocki. Vojsko je končal, miru pa ni sklenil. Spozna se v tej zmešljavi seveda nobeden in tudi nam nihče ne more povedati, kaj je Trocki mislil. Splošno smatrajo njegovo dejanje za začetek miru, pa je boljše, če dvomimo, da ne bi bilo morebitno razočaranje preveliko. Na vsak način se pa med Ukrajino in pravo Rusijo nekaj plete. Mi bi morali pri Ukrajincem na pomoč in zadnja poročila govori o nekih posvetovanjih v nemškem glavnem vojnem stanu.

Politika.

Volja slovenskega naroda za svobodno domovino združenega jugoslovanskega naroda je taka, kakor jo kažejo sledeče številke. Doslej je nam znanih: 564 občin, 361 krajev s 155.812 podpisov naših žen in deklet, 21 zastopov in šolskih svetov, 15 županov posebej, društev 49, čelavstvo in podobni sloji v 102 krajih, duhovščina v 35 dekanijah, in volja tega ljudstva bo zmogala!

Notranja politika. Prihodnji terek bo Seidler II. iskal večino za svoj proračun. Ta pa ni gotova. Razun neodjenljivih Jugoslovancov in Čehov so sedaj najodločnejši njegovi nasprotniki — Poljaki, ki so silno ogorčeni radi vladne politike, ki v Galiciji ni izpolnila niti ene 15 obljub in se sedaj približuje Ukrajincem, katerim je Czernin priznal povečini poljsko holmsko gubernijo. Poljski narod je danes ves prevzet misli za samostojno celo Poljsko, tako, da tudi pri njem vedno bolj zori ideja samoodločbe. Naša nemška vlada in njeni zavezniki in zaveznice še vedno nočejo tega edinega pogoja pravičnega in trajnega miru med vsemi narodi.

Vojna in mir? Nikjer ni sklep miru z Ukrajino mogel vzbuditi pristranskega miru, kajti odhod ruskih boljševikov iz Litovskega Bresta, še bolj pa njihova beseda, da osrednjih sil niso mogli pridobiti za samoodločbo zasedenih krajev, in pa njihova vojska proti Ukrajini, sta napravili tisti mir zelo dvomljiv in negotov. Omeniti pa moramo dve reči: nemški cesar je tudi zdaj mnenja, da ima nemški narod posebno poslanstvo na svetu, in zato je postavil geslo: Zmaga in nemški mir. Wilson pa je odgovoril Hertlingu in Czerninu tako spravljivo, da vsi miroljubi verujejo v njegovo poštenost. Zlasti se vidi, da Wilson veliko zida na Czernina. Uradno glasilo nemškega kanclerja je zavrglo Wilsonove nasvete. Ves svet sedaj čaka, ali bo Avstrija po Czerninu vendarle našla spravljivo besedo in to tik pred menda najhujšim spomladanskim prelivanjem krvi. Z mečem se ne doseže skorajšen, še manj — pravičen mir.

Rojakom.

Kdor je dolžan naročnino, naj jo takoj plača, sicer v marcu ne bo več dobival lista.

Uredništvo in upravnništvo.

Nova Založba v Ljubljani

ima v zalogi še nekaj
knjižic

Ob 50letnici dr. J. Ev. Kreka

Cena 2 K.

Naročilo na
Novo Založbo v Ljubljani

Katoliška bukvarna v Ljubljani

priporoča književna dela Nove Založbe:

Fran Levstik: **Martin Krpan.**

S 13 risbami Hinka Smrekarja.

Ivan Cankar: **Podobe iz sanj.**

Jože Debevec: **Vzori in boji.**

2 snopiča. (Izideta prihodnje dni.)

Učiteljska tiskarna

Ljubljana Franciščanska ulica 6. Ljubljana
registr. zadruga z omejeno zavezo.

Letni zaključki

Tiskovine za šole, županstva
in urade. Najmodernejši
plakati in vabila za
shode in veselice

Najmodernejša uredba za tiskanje
listov, knjig, brošur, muzikalij itd.

Stereotipija—Litografija

Uradnikom, aktivnim vseh kategorij, profesorjem in učiteljem

katerih neobremenjena služnina znaša najmanj K 2.300.— na leto, dalje
penzionistom

ki imajo vsaj K 1400.— pokojnine, dovoljuje

posojila

na podlagi življenjskega zavarovanja, proti zasnambi na služnino, oziroma
pokojnino na prvem mestu in proti primernemu poroštvu pod najugodnej-
šimi pogoji na 5 do 25 letno amortizacijsko dobo.

„SLAVIJA“ vzajemno zavarovalna banka v Pragi.

Sprejmejo se tudi potniki za življenjsko zavarovanje s stalno plačo in provizije.

Njene poroštvene in rezervne zaloge znašajo K 90.369.566,28. Za škodo je
izplačala v 48 letih svojega obstanka K 160.278.154,41 — L tna zavaroval-
nina in postranska plačila so znašala K 13.820.552,85.
Iz navedenih števil je razvidno, kako je z umnim gospodarstvom napredo-
vala prva slovenska zavarovalnica, ki vsakomur drage volje služi z najugod-
nejšimi pogoji za zavarovanje v ranih oddelkih.

Podrobna pojasnila daje brezplačno:

Generalni zastop banke „Slavije“ v Ljubljani

ki se slav. občinstvu najtopleje priporoča.

Jadranska Banka

Podružnica LJUBLJANA.

Delniška glavica: K 12.000.000
Rezerve: nad K 1.000.000

Centrala:
Trst.

Podružnice:
Dubrovnik — Dunaj
Kotor — Metkovič
Opotija — Split
Šibenik — Zadar

Brzojavni naslov: JADRANSKA
Telefon št. 257.

SPREJEMA: Vloge na knjižice in jih obrestuje po čistih 4,0%
Vloge na tekoči in žiro račun proti najugodnejšemu ob-
restovanju. Dviga se lahko vsak dan brez ozira na mora-
torij. Rentni davek plača banka iz svojega.

KUPUJE IN PRODAJA: Devize, valute, vrednostne papirje itd.
in srečke c. kr. razredne loterije.

ESKONTIRA: Menice, devize, vrednostne papirje itd.

IZDAJA: Čeke, nakaznice in akreditive na vsa tu- in inozemska
mesta.

DAJE PREDUJME: na blago, ležeče v javnih skladiščih.

PREVZEMA: Borzna naročila in jih izvršuje najkulantneje.

Priporočamo tvrdko Jos. Petelinca v Ljubljani.

Tovarniška zaloga šivalnih stro-
jev, njih posameznih delov, igel
in olja, ter potrebščin za ši-
vilje in družega galantarij-
skega blaga.

Šivalni stroji raznih sistemov
in oprem na razpolago, še ga-
rantirano staro blago.

Sv. Petra nasip 7. blizu frančiškans-
skega mostu, levo ob vodi, 3. hiša.

Za prešanico od jabolk in hrušk

bodisi sveže ali suhe

zamenjuje cikorijo

Kolinska tovarna
kavnih primesi
v Ljubljani.

Zobotrebce,

kupi samo

domače.

(Povejte cenol)

Kregar, izvozna trgovina,

Ljubljana,

Sv. Petra cesta št. 21-23.

Nadomestilno toaletno milo

parfimirano,
v elegantnih
kartonih, fino
opremljeno.

Ducent 14 kron 40 vin.

Trgovci
večji popust!

Dobiva se pri tvrdki

Milan Hočevar, Ljubljana

Sv. Petra cesta št. 26.

Mlekarska Zveza

kupi po najvišji dovoljeni ceni
vsako množino mleka pod naj-
ugodnejšimi dobavnimi pogoji.

Dalje ima Mlekarska zveza v zalogi vse mlekar-
ske potrebščine, kakor tudi različne mlekarske iz-
delke, zlasti razne vrste sira po primerni ceni.

GOSPODARSKA ZVEZA

centrala za skupni nakup in prodajo v Ljubljani

registrirana zadruga z omejeno zavezo.

Stalna zaloga poljedelskih strojev:

motorjev, mlatic, viteljev, slamoreznic, reporeznic, brezparilnikov, plugov, bran, čistilnikov itd.

Prodaja:

umetnik gnojil, kolonijalnega in specijalnega blaga ter poljskih pridelkov.

Zaloga:

travnih in deteljnih semen, pese, korenja, repe.

Zaloga:

pristnega domačega in ogrskega vina, žganja itd.

Lastna izdelovalnica in prekajevalnica klobas. Lastna zeljarna.